

ARJEN LIGTVOET EN CATHELIJNE DE BUSSE

VAAG TAAL

Vecht mee
tegen beleidsbabbels,
managementspeak en zorggezemel

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	6
Het vaagtaalmanifest	8
Inleiding	9
Deel 1 De infectiehaarden	16
Reclamegereutel – Dit is de beste tekst ooit!	18
Nieuwsgeneuzel – Nuance doodsteek journalistiek	37
Binnenhofbargoens – Nooit eens een normaal antwoord	51
Deel 2 De uitbraak	66
Beleidsbabbels – Heen- en terugdenken	68
Managementspeak – Een kantelmomentje van jewelste	84
Onderwijslingo – De onmogelijke spagaat van het onderwijs	103
Deel 3 De epidemie	118
Ambtenaritis – Er wordt veel geworden	120
Zorggezemel – Goh, geef het gewoon een plekje	133
Personeelspraat – Zelfstandige teamplayer gezocht	151
Vaccineer je tegen vaagtaal	164
Vaagtaal top 100	170
Leestips	173
De auteurs	176

VOORWOORD

In 2008 organiseerden we de eerste Vaagtaalverkiezing. De uitdrukking ‘iets een plekje geven’ won de dubieuze titel *Vaagste vaagtaal van 2008*, op de voet gevolgd door ‘proactief’ en ‘het kan toch niet zo zijn dat’.

Het succes van de verkiezing bleek wel uit de zakken vol virtuele post die bij ons binnenstroomden. Het verschijnsel vaagtaal kwam op de radio, stond in de krant en tal van websites en tijdschriften besteedden er aandacht aan. Wat waren we trots toen we in de trein iemand hoorden zeggen: ‘Hé joh, doe normaal. Praat geen vaagtaal!’

Toch maakt het succes van de Vaagtaalverkiezing ook pijnlijk duidelijk hoe wijdverbreid vaagtaal is. Logisch eigenlijk. Vaagtaal is namelijk een LOA, een door Lezen en luisteren Overdraagbare Aandoening.

Vaagtaal grijpt razendsnel om zich heen, maar gelukkig is er wel wat tegen te doen. Dit boek helpt je in de strijd voor duidelijke taal. Het is een vaagtaalvaccinatie die je weerbaar en kritisch maakt en die je de kracht van taal laat zien. Vechten tegen vaagtaal is ook nog eens een leuke sport die je hopelijk met veel plezier gaat beoefenen.

Vecht mee, onderteken het Vaagtaalmanifest op pagina 8 en kies voor duidelijke taal!

Arjen Ligtvoet en Cathelijne de Busser, najaar 2009

Is jou iets vaagtaligs overkomen? Heb je voorbeelden van vaagtaal in de media? Gebruikt jouw baas volop vaagtaal? Stuur je verhalen en voorbeelden naar info@vaagtaal.nl. De vaagste staaltjes vaagtaal komen op het vaagtaalblog te staan en dingen in de Vaagtaalverkiezing mee naar de titel 'Vaagste vaagtaal van het jaar'.

HET VAAGTAALMANIFEST

Iedereen heeft recht op duidelijke taal. Ik houd mij daarom aan de vijf geboden voor duidelijke taal.

1. Ik schrijf of spreek niet voor mijzelf, maar voor mijn lezer of luisteraar.
2. Als ik schrijf of spreek, heb ik iets te vertellen.
3. Mijn taalgebruik is zo kort en bondig mogelijk. Het bevat geen nietszeggende of nodeloos ingewikkelde woorden.
4. Ik gebruik woorden die nauwkeurig zeggen wat ik bedoel.
5. Ik verschuil mij niet achter vaagtaal, maar zeg open en eerlijk waar het op staat.

Met de ondertekening van dit manifest verplicht ik mij om duidelijke taal te gebruiken. Van mijn lezer of luisteraar verwacht ik gepaste aandacht, maar als ik niet begrepen word, ben ik degene die heeft gefaald.

Plaats en datum:

Naam en handtekening:

INLEIDING

Waarom hebben managers het steeds over *targets*? Waarom blijft een gemeentelijke brief zelfs na drie keer lezen onbegrijpelijk? Waarom geeft een politicus nooit gewoon antwoord op een vraag? Waarom moeten onderwijzers het *zelflerend vermogen van leerlingen faciliteren* in plaats van gewoon lesgeven?

De oorzaak van al deze ellende is vaagtaal, een ernstige taalaandoening die razendsnel om zich heen grijpt. Vaagtaal is vage taal. Vaagtaal bestaat uit woorden en uitdrukkingen die onduidelijk, dubbelzinnig, misleidend, overbodig of storend zijn. Vaagtaal is taal die verleidt, misleidt, verwart en voor ergernis zorgt.

Vaagtaal kent vele varianten. Reclamemakers reclamereutelen tot er slechts luidruchtige nietszeggenheid overblijft. Journalisten nieuwsneuzelen het ene na het andere cliché het nieuws in. Volksvertegenwoordigers bepleiten hun standpunten in Bin-

nenhofbargoens. Beleidsmakers beleidsbabbelen een rookgordijn van wollige woorden. Managers spreken een semi-Engelse vorm van managementspeak. Onderwijskundigen doen aan competentie-management in onderwijslingo. Ambtenaren lijden aan oubollige ambtenaritis. Zorgverleners zorgzemelen tegen de patiënt met eufemistische stoplapjes. En de personeelsfunctionaris spreekt een lege taal die personeelspraat heet.

Dodelijke vaagtaal

Vaagtaal is gevaarlijk en grijpt woest om zich heen. Het is tijd om tegen vaagtaal te vechten. Snel, voordat het te laat is, want vaagtaal is een uitermate besmettelijke LOA, een door Lezen en luisteren Overdraagbare Aandoening.

Door vaagtaal liggen peperdure adviesrapporten ongelezen stof te verzamelen in het archief, gaat kostbare tijd verloren met het zoeken naar cruciale gegevens in medische dossiers en verliezen

SUBPRIME-HYPOTHEKEN VERSTOPT IN ONDUIDELIJKE PRODUCTOMSCHRIJVINGEN

Kredietcrisis gevolg vaagtaal

Amsterdam – Nederlandse banken en pensioenverzekeraars hebben op grote schaal belegd in pakketten Amerikaanse hypotheek van twijfelachtig allooi. Deze gerenommeerde instellingen dachten met een solide investering te maken te hebben, maar hadden de ‘financiële bijsluiter’ niet goed gelezen.

De beschrijving van de pakketten met subprime-hypotheek was expres onduidelijk, zodat het bijna onmogelijk was om de risico's goed in te schatten. De banken en verzekeraars meenden dat het om beleggingen ging met een laag risico en een hoog rendement. Gelokt door deze rooskleurige vooruitzichten lieten veel Nederlandse financiële instellingen zich in de luren leggen.

managers het zicht op de echte wereld. Door vaagtaal steken onderwijzers meer tijd in administratie dan in lesgeven en is een gesprek met een gemeenteambtenaar een hachelijk avontuur. Door vaagtaal koop je onzinnige producten, gaan multinationals onverwacht failliet en lijdt half Nederland aan angststoornissen. Door vaagtaal ging Nederland zelfs op oorlogspad in het verre Afghanistan. Zo gevaarlijk is vaagtaal.

Onzin? De relatie tussen vaagtaal en de oorlog in Afghanistan vergezocht?

Nou kijk, vroeger was er geen grotere eer dan als soldaat te sterven voor het vaderland. Nu is daar nauwelijks nog iemand voor te porren. Ook voor de Nederlandse deelname aan de oorlog in Afghanistan was aanvankelijk weinig maatschappelijke steun. Het woord 'oorlog' riep te veel het beeld op van uiteengereten ingewanden, uitgesmeerd over een stoffig marktplein na een precisiebombardement. Oorlog was niet te verkopen aan de Nederlandse burger en daarom politiek niet haalbaar.

De politieke elite wilde bondgenoot Amerika echter niet afvallen en riep de hulp in van een taaltovenaar. Na wat politieke schermutselingen kon de Nederlandse missie dan toch doorgaan en voeren onze jongens in Afghanistan robuuste *opbouwwerkzaamheden* uit. Met zorgvuldig gekozen woorden heeft de regering de emotionele lading van oorlog buitenspel gezet en het maatschappelijk denken veranderd. In werkelijkheid is er natuurlijk geen verschil tussen een *opbouwmissie* en een *oorlog*. Ook tijdens opbouwwerkzaamheden worden Nederlandse soldaten uiteengereten door bermbommen en schieten kameraden elkaar per ongeluk dood in een uitwisseling van vriendelijk klinkend maar levensgevaarlijk *friendly fire*. Zoals dat in elke oorlog gaat.

Uiteraard was er ook kanonnenvoer nodig voor deze opbouw-

Vaagtaal oorzaak Challengerramp

Kennedy Space Center, Florida – De zeven astronauten van de spaceshuttle Challenger kwamen in 1986 om het leven door vaag taalgebruik. Dat concludeert een speciale taalcommissie in een onlangs gepresenteerd onderzoeksverslag.

Nooit eerder was de spaceshuttle gelanceerd bij zulke lage temperaturen. Bezorgde ingenieurs vroegen zich tijdens de onderzoeksfase al af of de dichtingsringen van de draagraketten wel goed zouden functioneren bij lage temperaturen. Zij uitten hun zorgen in een onderzoeksrapport, maar gebruikten hierbij zulke ingewikkelde woorden dat de verhandeling voor niet-wetenschappers nauwelijks te begrijpen was. Het verband tussen temperatuur en functioneren verdween in een wirwar van vage formuleringen als ‘temperatuureffect ligt significant buiten de testdatabase’ en slagen om de arm als ‘temperatuur is niet de enige factor die schadegevallen verklaart’. Door deze onduidelijke taal zagen NASA-directeuren het gevaar niet, stelt de taalcommissie.

werkzaamheden. Dat bleek lastig. De dienstplicht is al jaren geleden afgeschaft en niemand staat nog te springen om Jan Soldaat te worden. Gelukkig bood vaagtaal ook hier uitkomst. De soldaat is dood, lang leve de *professional voor vrede en veiligheid!* Wat zeg je? Jawel, professional voor vrede en veiligheid. Dat klinkt professioneel en roept een nobel en vredelievend beeld op. Dat riekt naar alles, behalve naar kanonnenvoer. En toch blijft onze professional voor vrede en veiligheid gewoon een soldaat.

Met vaagtaal is de oorlog in Afghanistan veranderd in een taalkundige idylle waar je onmogelijk tegen kunt zijn. Tegelijkertijd schuilt de kracht van deze vaagtaal in een paradox. Kritiek op de opbouwwerkzaamheden is taboe. Net als hardop zeggen dat we gewoon oorlogvoeren taboe is, juist omdat we dondersgoed weten hoe gevaarlijk die opbouwwerkzaamheden zijn. Kritiek op de

opbouwwerkzaamheden staat gelijk aan kritiek op onze jongens. Een doodzonde! Wij moeten als één man achter onze jongens staan. Zij zijn het die de kastanjes voor ons uit het vuur halen. Wij zijn trots op hen, dankzij vaagtaal.

Moderne ziekte

Vaagtaal is een ziekte van de moderne tijd. Het virus gedijt uiterst goed in een samenleving waarin informatie centraal staat. Eén exemplaar van *Vrij Nederland* bevat meer informatie dan de zeventiende-eeuwse wetenschapper Francis Bacon in zijn hele leven heeft vergaard. Dat betekent uiteraard niet dat we allemaal net zulke genieën zijn. Integendeel: het soortelijk gewicht van veel teksten is laag. Om onze onkunde te verbergen gebruiken we nietszeggende taal waarmee we alle kanten op kunnen. Voorzichtig, verhullend, abstract en voor velerlei uitleg vatbaar. Vaagtaal.

Vroeger werkten we in de fabriek, op het land of in het huishouden. Tegenwoordig verdienen we ons brood met het vergaren en uitwisselen van informatie. Daar zijn we dan ook de hele dag mee bezig. We luisteren naar de radio. We kijken televisie. We zoeken informatie op internet. We sturen elkaar een e-mail. We geven het laatste nieuws door via Twitter. We sms'en de sappigste roddels de wereld in.

'Ik heb er een handje van om mij in geleerde kringen in een gesprek te mengen en me dan onmiddellijk aan het aldaar gangbare taalgebruik aan te passen. Als ik mij dan in het vuur van het gesprek achteloos een zin laat ontvallen als: "De reconcivitaire staat zou een preoccupaire wending moeten nemen," kan het gebeuren dat het gezelschap instemmend knikt.'

Toon Hermans

We staan voortdurend met elkaar in contact. Dag in, dag uit. Juist daarom zijn we uitermate gevoelig voor het vaagtaalvirus. Als vicepremier Bos op het journaal zegt dat hij *linksom of rechtsom* een oplossing zal vinden voor de gedupeerden van de failliete bank Icesafe, is het effect de volgende dag al merkbaar. De directeur van een basisschool verklaart aan bezorgde ouders dat hij linksom of rechtsom een vervanger zal vinden voor de zieke leerkracht van groep 7. De psycholoog laat weten dat zijn patiënt linksom of rechtsom wel over zijn depressie heen komt. De poelier meldt zijn klant dat hij linksom of rechtsom wel aan een pond leeuwerikenpastei kan komen. In één dag tijd worden alle problemen linksom of rechtsom opgelost. Zo besmettelijk is vaagtaal.

ONDUIDELIJKE TAAL NEKT GEVESTIGDE POLITIEK

Vaagtaal drijft kiezers in armen extreem rechts

Den Haag – Heimelijk gedoe in achterkamertjes en nooit eens een duidelijk antwoord op een vraag: de taal van de gevestigde politieke orde drijft kiezers in de armen van extreem rechts, zo blijkt uit een zojuist gepresenteerd onderzoek.

Draaikonterij, loos gezwets en ontwijkende taal: de gemiddelde kiezer heeft een uitermate negatief beeld van de grote partijen in het middenveld. De taal van de politicus staat mijlenver van het volk. 'Burgers willen weten waar ze aan toe zijn, maar politici houden altijd een slag om de arm,' aldus de onderzoekers.

Tegenover deze vaagheid staat de duidelijkheid van de one issue-partijen. Die doen krasse uitspraken, die de burger wél begrijpt. Veel geënquêteerden vinden deze partijen aan de extreme kant maar gaan er toch op stemmen. 'Dan gebeurt er tenminste wat,' is een veelgehoorde reden.

DE TIEN VAAGSTE VAAGMAKERS

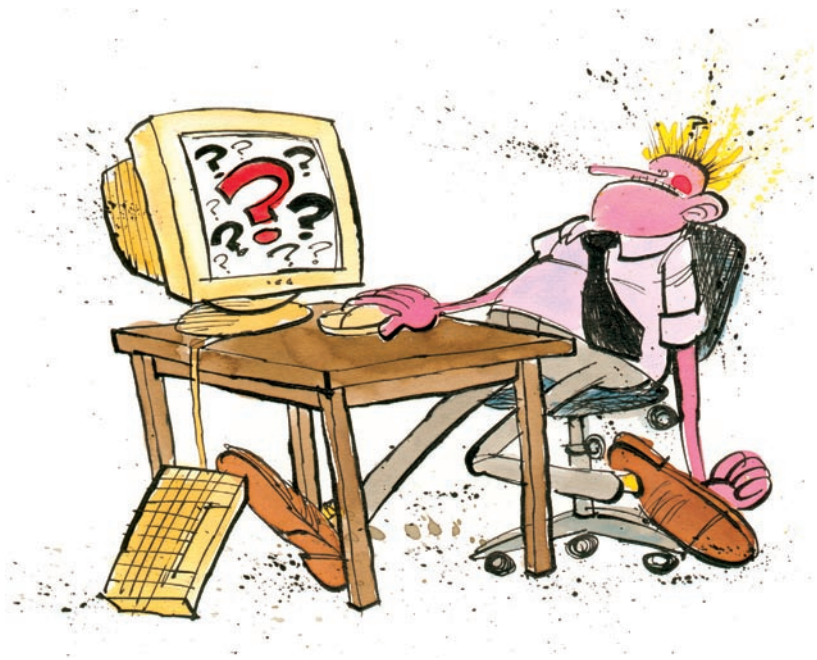
- naar mijn mening
- een beetje
- in zekere mate
- in principe
- voor een belangrijk deel
- tamelijk
- een meerderheid
- met name
- gedeeltelijk
- best wel

Infectie, uitbraak en epidemie

Vaagtaal is een epidemische ziekte. Dit boek beschrijft de drie stadia van de ziekte in evenveel delen: infectie, uitbraak en epidemie.

Vaagtaal begint bij drie grote infectiehaarden: reclame, nieuws en politiek. Van hieruit verspreidt het virus zich razendsnel. Eerst sijpelt het door naar beleidsmakers, managers en onderwijskundigen. Daarna is het al te laat. Dan is de epidemie een feit. In korte tijd raken alle hoeken en gaten van de maatschappij besmet: van ambtenaar en zorgverlener tot personeelsconsulent.

Plotseling is vaagtaal overal. Op het werk en op school, op straat en in de winkel, in de krant en op de televisie, in het café en in de bus. Denk maar aan de bakker die streeft naar een *stukje klantenbinding*. Of aan je voetbalcoach die graag alle *neuzen dezelfde kant* op heeft. Of aan de discotheekeigenaar die een *niet-pluisgevoel* heeft bij een van zijn bezoekers. Of aan je secretaresse die zich door alle drukte in een *onmogelijke spagaat* bevindt. Maar vergeet vooral jezelf niet als je terloops meldt dat taal toch niet zo je *ding* is.

DEEL 1

DE INFECTIEHAARDEN

Reclame, nieuws en politiek bepalen het gezicht van Nederland en beïnvloeden het leven van alledag. Alleen al de nachtcrème op je nachtkastje is het resultaat van een ijzersterk samenspel tussen reclame, nieuws en politiek. Reclame zorgt ervoor dat je nachtcrème gebruikt. Het nieuws is verantwoordelijk voor je mening over cosmetische dierproeven. De politiek bepaalt of je crème op dieren getest is. Hoe? Met vaagtaal!

Eerst benadrukken reclamemakers graag de klinisch onderzochte eigenschappen van hun producten, maar ze vergeten te vermelden wat ze precies hebben onderzocht. Deze reclamevaagtaal heet reclamegereutel.

Vervolgens windt het nieuws er geen doekjes om. In directe en vaak ongenueanceerde taal volgt het ene na het andere bericht over dieronterende cosmetische dierproeven. Dit is nieuwsge-neuzel, een journalistieke vorm van vaagtaal.

Politici, ten slotte, discussiëren in wollige bewoordingen over de mogelijke noodzaak tot een heranalysering van knelpunten om van dierproeven over te stappen op potentieel haalbare alternatieve testmethoden. Om deze zin in één keer te begrijpen zul je jezelf heel wat Binnenhofbargoens eigen moeten maken.

Reclame, nieuws en politiek zijn overal. Daarom vormen ze de gevaarlijkste vaagtaalinfectiehaarden. Vanaf hier dringt vaagtaal door tot in alle hoeken van de maatschappij. Hier begint de ellende.

Vecht mee tegen beleidsbabbels, managementspeak en zorggezemel

Waarom hebben managers het steeds over targets? Waarom blijft een gemeentelijke brief zelfs na drie keer lezen onbegrijpelijk? Waarom geeft een politicus nooit gewoon antwoord op een vraag? Waarom faciliteren onderwijzers het zelflerend vermogen van leerlingen, en geven ze niet gewoon les?

Dit komt allemaal door vaagtaal, een ernstige taalaandoening die razendsnel om zich heengrijpt.

Maak kennis met de drie grootste infectiehaarden van vaagtaal: reclamegereutel, nieuwsgeneuzel en binnenhofbargoens. Lees hoe de ziekte zich verspreidt via beleidsbabbels, managementspeak en onderwijslingo naar ambtenaritis, zorggezemel en personeelspraat.

Taalliefhebbers **Arjen Ligvoet** en **Cathelijne de Busser** werken als schrijver en trainer voor hun tekstbureau Tekstrijder. Op www.vaagtaal.nl vechten ze al jaren tegen vaagtaal.

